

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА РОЗВИНУТИХ КРАЇН СВІТУ

Мубаракшина Т. О.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Мубаракшина Т. О., Ольвінська Ю. О. Порівняльний аналіз податкової системи України та розвинутих країн світу. У статті досліджено структуру податкової системи України. Зроблено порівняльний аналіз з податковими системами США та Японії. Приділено увагу податковим ставкам та податковому навантаженню. Окреслено проблеми податкової системи України.

Ключові слова: податок, податкова система, податкова ставка, податкова пільга, податкова навантаженість, бюджет, дефіцит бюджету, інвестиції, інвестиційний клімат, доходи держави.

Мубаракшина Т. О., Ольвінська Ю. О. Сравнительный анализ налоговой системы Украины и развитых стран мира. В статье исследована структура налоговой системы Украины. Сделан сравнительный анализ с налоговыми системами США и Японии. Уделено внимание налоговому прудом и налоговой нагрузке. Обозначены проблемы налоговой системы Украины.

Ключевые слова: налог, налоговая система, налоговая ставка, налоговая льгота, облагаемость налогами, бюджет, дефицит бюджета, инвестиции, инвестиционный климат, доходы государства..

Mubarakshina T.O., Olvinskaya J. O. Comparative analysis of the tax system of Ukraine and developed countries of the world. The article examines the structure of the tax system of Ukraine. A comparative analysis of tax systems of the US and Japan. The attention is paid on a pond and the tax burden. Identified problems of tax system of Ukraine.

Keywords: tax, tax system, tax rate, tax exemption, tax avancaient, budget, budget deficit, investment, investment climate, incomes of the state.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Мубаракшина, Т. О. Порівняльний аналіз податкової системи України та розвинених країн світу [Текст] / Т. О. Мубаракшина, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С. 164 – 170.

Постановка проблеми. Проблема оподаткування в усі часи була

надзвичайно актуальною, адже саме податки є тим джерелом надходження коштів до державної скарбниці, без якого неможливо уявити процвітаючу та стабільну країну. Податки є дуже складною фінансовою категорією, яка впливає на всі економічні явища та процеси. Можна без перебільшення сказати, що, з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу. З другого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, а їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп. Нині податки – це найефективніший інструмент впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку і структуру, на розвиток науки і техніки, масштаби соціальних гарантій населенню. Держава не може існувати за рахунок лише добровільних, благодійних надходжень. Вона повинна мати бюджет із стабільним джерелом надходжень, роль яких виконують, у першу чергу, податки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Податки існують у суспільстві майже тисячу років. Дослідженнями щодо них займалися такі видатні вчені, як: Ф. Аквінський (1226 - 1274); Ш. Монтеск'є (1689 - 1755); Б. Франклін (1706 - 1790); А. Сміт (1723 - 1790); Ж. Боден (XVI ст.); Т. Гоббс і Д. Локк (XVII ст.); Л. фон Секендорф (1626 - 1692); Й. Юсті (1717 - 1771); Д. Зонненфельс (1733 - 1817); Ж. Монтеск'є, Ж. – Ж. Руссо, Е. Кант, Ф.Кене, А. Тюрбо і О. Мірабо (XVIII ст.); Д. Рікардо (1772 - 1823); К. Менгер (1840 - 1921); А. Маршал (1842 - 1924); Джон М. Кейнс (1883 - 1946) . Тема податків завжди була актуальною і згадується ще у філософських трактатах античних мислителів. Так, Міністр Франції Кольбер три століття тому, зауважив: "Збирання податків подібне до скубання гусака: необхідно отримати максимальну кількість пір'я з мінімальним шипінням". Суддя Олівер Уенделл Холмс сформулював, що "податки – це те, чим оплачуємо цивілізованість суспільства". Бенджамін Франклін, один із батьків Декларації незалежності США, висловив таку історичну фразу: "В житті немає нічого більш неминучого, ніж смерть і податки". Відомий французький вчений Монтеск'є у свій час дав визначення податків як "частини, яку кожний громадянин віддає зі свого майна для того, щоб забезпечити охорону тієї частини, що залишається в нього, та використання її з більшим задоволенням".

Мета статті полягає у проведенні всебічного дослідження податкової системи України, а також аналізі проблем податкової системи України, та порівняльному аналізі податкових систем України з іншими країнами світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів належить податкам. Саме податково-бюджетна політика є ефек-

тивними методами державного регулювання ринкової економіки, що застосовуються в більшості західних країн протягом багатьох десятиріч. Становлення податкової системи України почалося з прийняття 25 червня 1991 року Закону України «Про систему оподаткування». Цим законом було створено передумови для її подальшого розвитку. Протягом 1991-1992 роки були ухвалені законодавчі акти, що регулюють процеси оподаткування: Закон України «Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства», Закон України «Про державне мито», Закон України «Про податок на додану вартість», «Митний кодекс України», Декрет Кабінету Міністрів України «Про податок на додану вартість», Закон України «Про акцизний збір», Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств». Оподаткування може суттєво впливати на соціально-економічну ситуацію у державі. Ефективно функціонуюча податкова система стимулює розвиток підприємницького сектору, підвищує рівень добровільної сплати податків, забезпечує необхідні ресурси для соціального розвитку країни.

Численні дослідження вітчизняних науковців доводять, що податкова система України потребує реформування, що є особливо актуальним в умовах нестабільної економічної ситуації, що нині спостерігається у світі та Україні. Сучасна податкова система має ряд недоліків, подолання яких є необхідною передумовою створення сприятливого податкового клімату, і, як наслідок, покращення соціально-економічної ситуації в державі. Однією з проблем, що перешкоджає процесу економічного розвитку всіх без винятку суб'єктів оподаткування і держави в цілому є недосконалість нормативно-правової бази. В Україні немає єдиного нормативного документа у сфері оподаткування. Загальна кількість нормативно-правових актів, в яких згадано той чи інший податок і які мають відношення до регулювання процесу оподаткування в Україні – близько 6942. Звичайно ж при такій їх кількості уникнути неузгодженості у податковому законодавстві практично неможливо.

Ще одним недоліком діючої податкової системи України є її невідповідність принципам оподаткування, що були сформовані науковцями протягом різних епох. Зокрема, на сьогоднішній день не зовсім дотримується принцип стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності. Проявляється це в першу чергу у тому, що в Україні надання податкових пільг, що передбачає даний принцип, перетворилося на засіб нелегального зниження податкового тиску. Підприємцям слід надавати інвестиційні пільги, які мають бути суто цільовими та суворо контролюватися податковими органами. Неефективна практика надання податкових пільг також суперечить принципу рівності та недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації. Це проявляється у наданні галузевих пільг, що не забезпечують однакового підходу до суб'єктів господарювання. Податковій системі України притаманні ще й такі негативні ознаки, як досить високе податкове наван-

таження, відносно низький рівень сплати податків, нерівномірність розподілу податкового тягара. Всі ці чинники негативно впливають на формування фінансового потенціалу держави.

В Україні зростає соціальна напруга в суспільстві, що почала виражатися в недовірі до дій державного апарату, тому випадків ухилення від сплати податків стало значно більше. Також відтік іноземних інвестицій та нестабільність національної валюти почали призводити до скорочень на підприємствах, зменшення обсягів їх виробництва або взагалі їх закриття.

На мою думку, треба вирішити такі проблеми, як:

- складність у розрахунках податкових сум;
- нераціональна структура оподаткування (висока частка непрямих податків);
- недосконалість юридичної техніки податкового законодавства – складність податкової системи. Вона обумовлює зниження ефективності податкового контролю та створює можливість уникнути сплати податків [4, с. 12];
- рівень довіри платників до владних структур, котрі виконують функцію розподілу коштів, отриманих від податків;
- брак досвіду боротьби з податковими правопорушеннями законодавства [4, с. 258];
- недостатня захищеність працівників органів контролю при виконанні ними службових обов'язків [4, с. 258];
- недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю [5];
- негативне відношення до існуючої податкової системи – жорстка податкова система багато в чому не стимулює працю виробника, а, навпаки, підштовхує його до утаювання прибутків та несплати податків. Платник податків не поважає систему, яка не поважає його як платника, не враховує його можливості по сплаті податків. Також низька віддача з боку держави у виді суспільних благ [5, с. 817].

Для того щоб запобігти подальшому розвитку негативних тенденцій, необхідно змінити структуру податків, шляхом їх зменшення у кількісному вигляді щоб уникнути існуючої вже не один рік проблеми подвійного оподаткування. Для переконання необхідності позитивних змін податкової системи України її доцільно порівняти з системами інших країн. Для дослідження обрано країни з передовим виробництвом, успішним бізнесом, і як підсумок з повною скарбницею і міжнародним авторитетом, це Японія та США.

Кожна з ланок бюджетної системи США має власні, закріплені за нею податкові доходи (федеральні, штатні, місцеві). В центрі системи федеральних податків США знаходиться індивідуальний прибутковий податок, забезпечуючи близько 49% податкових надходжень в бюджет. Аналіз податкової системи Японії має особливе значення, оскільки її податкова система має виняткову гнучкість і високу адаптивність. Характерний

помірний рівень податкового тягаря (частка податків в національному доході 26%)

Порівняємо податкову систему країн Японії, України, США та деяких країн світу за трьома видами податків, що забезпечують найбільші надходження до бюджетів: податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість (табл. 1).

Таблиця 1

Податкові ставки країн світу у 2014 році, %

Країна	Податок з доходів		ПДВ
	Підприємств	Фізичних осіб	
Австрія	25	21–50	21
Кіпр	10	20–30	15
Данія	25	38–59	25
Німеччина	30–33	15–45	19
Греція	25	0–40	19
Італія	31,4	23–43	20
Японія	30	5–50	5
Латвія	15	23	21
Польща	19	18 і 32	22
Великобританія	28	0–40	15
Україна	25	15	20
США	15–35	15–35	-

Огляд доступних нам літературних джерел не дає можливості порівняти об'єкти оподаткування, порядок їх визначення у США, Японії та відмінності від формування в Україні. Як бачимо, тільки в Україні і Латвії використовують єдині ставки для досліджуваних податків, тобто в Україні незалежно від рівня прибутку податки сплачуються у фіксованих і незмінних процентних ставках. У Японії та США ці податки нараховуються за різними ставками (шкалою) залежно від об'єкта оподаткування (США).

Вчені пропонують такі шляхи удосконалення податкової системи України. На відміну від США, де прибутковий податок сплачують заможні верстви населення, в Україні 95% податку надходить з доходів до 1500 грн. на місяць. Тому доцільно запровадити додаткову ставку податку на доходи фізичних осіб, що перевищують 100 тис. грн. у розмірі 25% [6, с. 63].

Необхідно приділити увагу дослідженню значних пільг в Японії і США, що надаються при оподаткуванні доходів з фізичних осіб [7, с. 890]. Від сплати звільняються кошти, витрачені на лікування. З урахування цих чинників у середньостатистичного японця близько 30% доходу звільняється від оподаткування [1, с. 94]. В Україні розроблені пропозиції щодо зміни порядку оподаткування. За розрахунками експертів, при скасуванні тільки деяких пільг з ПДВ ставку податку можна було б негайно зменшити до 16% без будь-яких втрат доходу [7, с. 26].

Щодо податку з прибутку підприємств пропонується встановити ставку пробного мінімального податку на рівні 3% від альтернативного мінімального оподаткованого доходу за звітний податковий період. Ввести не як новий вид податку, а як складник податку на прибуток [7, с. 34].

Практика вирішення технічних проблем у душі взаємоповаги держави і громадянина у Японії, безсумнівно, повинна привернути увагу і в Україні. Сила японської податкової системи не в суворості покарання, а в існуючій системі контролю за платниками, при якій практично не можливо ухилитися від заповнення декларацій [5, с. 23].

На думку багатьох економістів Західної Європи, податкова система оптимальна, якщо наслідують такі принципи: а) витрати держави на утримання податкової системи та витрати платника, пов'язані з процедурою сплати, повинні бути максимально низькими; б) податковий тягар не можна доводити до такого рівня, коли він починає зменшувати економічну активність платника; в) оподаткування не повинно бути перешкодою ні для внутрішньої раціональної організації виробництва, ні для його зовнішньої раціональної орієнтації на структуру попиту споживачів; г) процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості; д) цей процес повинен впливати на розподіл доходів у напрямку забезпечення більшої справедливості; е) при визначенні податкової платоспроможності приватних осіб слід вимагати надання лише мінімуму даних, які торкаються особистого життя громадян [6, с. 75].

Наведений перелік переконує, що ці загальні вимоги значною мірою повторюють фундаментальні принципи, які мають бути основою для побудови податкової системи будь-якої цивілізованої держави. На сьогодні в країнах із розвинутою ринковою економікою податкова система дійсно повинна впливати на стабілізацію економічного циклу, стимулювання економічного зростання, обмеження інфляції та безробіття.

Висновки. Сучасний стан економіки нашої держави зазнає впливу та вимагає реалізації ефективної податкової політики, постійного планування та контролю за податковими надходженнями до Зведеного та Державного бюджетів України. Неefективне проведення податкової політики зумовлює недостачу коштів у дохідній частині Державного бюджету, що, в свою чергу, породжує бюджетний дефіцит та є основною причиною того, що держава живе в борг. Вирішення проблеми недоотримання податкових надходжень допоможе вирішити не тільки проблему бюджетного дефіциту, а й дасть змогу вчасно здійснювати виплати за державним внутрішнім та зовнішнім боргом за рахунок цих коштів, а не за рахунок отримання нових кредитів та нарощення заборгованості. Для розв'язання існуючих проблем доцільно вжити заходи, які могли б удосконалити систему оподаткування: зменшити податкове навантаження; зробити подат-

кове законодавство простішим, послідовним та прозорим; скоротити кількість податків, тобто усі малоефективні податки мають бути скасовані або встановити єдиний універсальний податок. Проводити реформи потрібно як на загальнодержавному, так і на місцевих рівнях. Відповідно до цього можна запропонувати такий комплекс заходів для реформування податкової системи: проведення робіт податкових адміністрацій з роз'яснення населенню суті податкових платежів і окремих питань; створення при податкових адміністраціях консультаційних пунктів, для надання безкоштовних довідок по різних питаннях; прозорість сплати податків і недопуск корупційності в органах податкових адміністрацій; зменшення податкового навантаження як на фізичних, так і юридичних осіб; у ході реформування податкової системи в Україні мають бути усунені упущення в правовому регулюванні податкових відносин; забезпечені правові гарантії як платників податків, так і податкових органів; відрегульовані процесуальні питання відповідальності за невиконання податкових зобов'язань, а також за порушення норм податкового законодавства. Податкову систему країни треба змінювати таким чином, щоб більш враховувались економічні інтереси обох сторін – держави і платників податків, а також усувалась зацікавленість платників в податкових незаконних ухиляннях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв, Ігор Валентинович. Бюджетна система: навч. посіб. для вузів / І.В. Алексєєв, Н.Б. Ярошевич, Чушак-Голобородько А.М. - К.: Хай-Тек Прес, 2007. - 375 с.
2. Звіт Міністерства фінансів України за 2014–2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfu.gov.ua>
3. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент / [Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова]. – К. : 2008. – 525 с.
4. Іванов Ю.Б. Податкова система.– К. :Атіка, 2007. – 920 с.
5. Луніна І. Податкова політика України у контексті створення умов для економічного зростання // Економіка України. 2000. №9. с. 37-47
6. Тимченко О.М., Сибірянська Ю.В. Прогнозування податкового боргу на основі абсолютної та відносної оцінки податкових ризиків / О.М. Тимченко, Ю.В. Сибірянська // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 34–43
7. Кобзар О.О., Опально В.В. Аналіз економічної діяльності домогосподарств, як суб'єктів ринкової економіки України / О.О. Кобзар, В.В. Опально // Економічні студії. – 2015. № 2 (06). – С. 65 - 69
8. Ольвінська Ю. О. Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу / Ю. О. Ольвінська // Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях: Міжнародна науково-практична конференція (Одеса 22-23.04.2015). – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 18-21.